

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ – ΡΥΘΜΟΛΟΓΙΑ
Επ. Καθηγητής Ν. ΛΙΑΝΟΣ

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ**

ΞΑΝΘΗ 2003-4

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.

Σκοπός κάθε εργασίας που φέρει τον τίτλο “επιστημονική” πρέπει να είναι, έμμεσα ή άμεσα, η προώθηση της επιστήμης, δηλαδή να προσθέσει κάτι καινούργιο στις γνώσεις μας. Οι επιστημονικές εργασίες πρέπει να αναφέρονται σε **πρωτότυπα θέματα**: δηλαδή σε θέματα που παρουσιάζονται για **πρώτη φορά** ή γενικά σε θέματα που αποσκοπούν στη **διατύπωση νέων απόψεων και θεωριών** διαμέσου συγκεκριμένου συστήματος εργασίας.

Τα Βασικά στάδια των επιστημονικών μελετών

Γενικά, σε κάθε διακρίνονται τρία:

I στάδιο	-καθορισμός του αντικειμένου, -στρατηγική για την πραγματοποίηση	αναλυτική φάση
II στάδιο	έρευνα και τεκμηρίωση του αντικειμένου της μελέτης.	αναλυτική φάση
III στάδιο	διατύπωση συμπερασμάτων, παρουσίαση της μελέτης.	συνθετική φάση

Το πρώτο και δεύτερο στάδιο της μελέτης μπορούν να θεωρηθούν και ως **αναλυτική φάση** του θέματος.

Το τρίτο στάδιο, δηλαδή αυτό της διατύπωσης των συμπερασμάτων και παρουσίασης της μελέτης μπορεί να χαρακτηριστεί ως **συνθετική φάση** της εργασίας.

Είναι δυνατό να εκπονούνται μελέτες οι οποίες να περιλαμβάνουν μόνο την αναλυτική ή την συνθετική φάση εργασίας αρκεί η εργασία να είναι πρωτότυπη και εποικοδομητική. Ανάλογα με τις φάσεις που εμπεριέχουν, οι μελέτες ονομάζονται αναλυτικές ή συνθετικές. Πολλές φορές, τα στάδια της εργασίας είναι δυνατόν να πραγματοποιούνται από διαφορετικά πρόσωπα, διότι κάθε φάση θεωρείται μια πεπερασμένη εργασία.

Οι παρακάτω ενότητες, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα θεμάτων που εντάσσονται στις δύο παραπάνω φάσεις εργασίας:

Αναλυτική φάση:	1) αρχειακή έρευνα, 2) διερεύνηση κτηρίων-μνημείων, ιστορική τεκμηρίωση, 3) παρουσίαση πρωτότυπων η αδημοσίευστων έργων, σχεδίων, εικόνων, χαρτών κλπ παραστάσεων, 4) γενικά συμπεράσματα, επισήμανση τυχόν πρωτότυπων-ανέκδοτων κειμένων και γενικά νέων στοιχείων.
Συνθετική φάση:	1) άντληση πρωτότυπων συνθετικών συμπερασμάτων, 2) διατύπωση συμπερασμάτων (ή ανακεφαλαίωση συμπερασμάτων προηγούμενων μελετών, διατύπωση 3) ευρύτερων πορισμάτων, 4) έκφραση νέων απόψεων και θεμελίωση νέων επιστημονικών θεωριών.

Στην περίπτωση μιας μονογραφίας π.χ. για το έργο ενός αρχιτέκτονα, η αναλυτική φάση θα περιλαμβάνει την όσο το δυνατό καλύτερα τεκμηριωμένη παρουσίαση του έργου του, όπου θα πρέπει να περιλαμβάνονται πρωτότυπα στοιχεία από άγνωστα έργα του, κείμενά του κλπ.

Η συνθετική φάση της εργασίας (στα πλαίσια της ίδιας μονογραφίας), μπορεί να αφορά την ανακεφαλαίωση συμπερασμάτων προηγούμενων μελετών και την έκφραση νέων απόψεων ή θεμελίωση νέων επιστημονικών θεωριών κ.α. Γενικά στην εργασία ο μελετητής πρέπει να εκφράζει την προσωπική του άποψη.

Αντίστοιχα μπορούν να ειπωθούν για θέματα που αφορούν τη γενικότερη κριτική παρουσίαση αρχιτεκτονικών έργων.

Είναι προφανές ότι στις περισσότερες περιπτώσεις έχει προηγηθεί η αναλυτική φάση του θέματος, τα στοιχεία του οποίου λαμβάνονται υπ' όψη κατά τη συνθετική φάση.

Η επιστημονική εργασία πρέπει να εκτελείται με το σκεπτικό ότι αποτελεί συμβολή στην επιστήμη ακόμη και αν περιορίζεται μόνο στην αναλυτική φάση όπως π.χ. ο εντοπισμός και δημοσίευση μιας άγνωστης επιστολής ενός διάσημου αρχιτέκτονα. Σε κάθε περίπτωση, η εργασία πρέπει να δώσει πληροφορίες που δεν είναι γνωστές ή να διατυπώσει εκ νέου πράγματα ήδη γνωστά, με διαφορετική οπτική. Ακόμη και η σύνταξη ενός ευρετηρίου, π.χ. με άγνωστα έργα αρχιτεκτονικής στο μεσοπόλεμο, είναι επιστημονική εργασία γιατί ο συντάξας συνέθεσε την εργασία με συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής, λαμβάνοντας προφανώς υπ' όψη τις απόψεις και δημοσιεύσεις όσων ασχολήθηκαν με το θέμα. Αντίθετα μια ακόμη εργασία με θέμα π.χ. το «Θεώρημα του Πυθαγόρα», δεν μπορεί να θεωρηθεί επιστημονική αφού δεν θα προσέθετε τίποτε στις γνώσεις μας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, κάθε εργασία θα πρέπει να έχει πάντα σκοπό την χρησιμότητά της στους άλλους και θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν ή τουλάχιστον να ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματά της.

Τέλος, βασικός κανόνας στη σύνταξη επιστημονικών μελετών είναι η παροχή των στοιχείων που **τεκμηριώνουν** την ύπαρξη κάθε νέου στοιχείου ή **θεμελιώνουν** και **αποδεικνύουν** τις απόψεις μας. Αν υποστηρίζω π.χ. στα γραπτά μου μία διαφορετική χρονολόγηση κατασκευαστικών φάσεων για ένα συγκεκριμένο κτήριο, θα πρέπει να παρέχω στον αναγνώστη και τα αποδεικτικά στοιχεία που με οδήγησαν σ' αυτό το συμπέρασμα.

Ενδεικτική διαδικασία εκπόνησης μελετών.

Η διαδικασία εκπόνησης μιας μελέτης εξαρτάται βασικά από τον προσωπικό χαρακτήρα του γράφοντα. Ο τρόπος όμως διαβάσματος των πηγών, η συλλογή των πληροφοριών και ο τρόπος σύνταξης επιστημονικών κειμένων αποτελούν αντικείμενο εκπαίδευσης μέσω της οποίας μπορεί να βελτιωθεί ο τρόπος σύνταξης μιας επιστημονικής μελέτης. Επίσης, εκτός από το προσωπικό στυλ έκφρασης, υπάρχουν βασικές προδιαγραφές παρουσίασης και «κώδικες επικοινωνίας», τους οποίους ο επιστήμονας πρέπει να γνωρίζει προκειμένου να μπορεί να εκφράσει διαμέσου αυτών τα αποτελέσματα της μελέτης του.

Βασικά μπορούν να αναφερθούν:

1. ο τρόπος διαβάσματος και περισυλλογής των στοιχείων,
2. ο τρόπος σύνταξης των αποτελεσμάτων,
3. ο τρόπος παρουσίασης της μελέτης.

Όσον αφορά την παρουσίαση του τελικού κειμένου, υπάρχουν κανονισμοί υποχρεωτικοί στα διάφορα επιστημονικά ιδρύματα τους οποίους ο σπουδαστής πρέπει να γνωρίζει και να εφαρμόζει¹.

Ο προγραμματισμός της εργασίας:

α) οργάνωση του περιεχομένου της εργασίας

Βασική αρχή στην επεξεργασία ενός θέματος είναι ο προκαθορισμός του αντικειμένου και των εργαλείων (μέσων) διερεύνησης του.

Πριν ξεκινήσει το διάβασμα και τον εντοπισμό του υλικού για την εκπόνηση μιας εργασίας, θα πρέπει ο φοιτητής να οργανώσει το περιεχόμενο της εργασίας του.

Η κατάστρωση ενός γενικού αρχικού σχεδίου (σκελετός-οργανόγραμμα) με τα περιεχόμενα και τα κεφάλαια που θα επεξεργαστεί στη συνέχεια, βοηθούν στην οργάνωση και στην ολοκλήρωση της εργασίας. Όμως, όπως συχνά συμβαίνει κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας της θα χρειαστεί να τροποποιήσουμε το αρχικό σχέδιο.

β) Έρευνα και περισυλλογή των στοιχείων.

Εντοπισμός των πηγών.

Οι πηγές έρευνας μιας επιστημονικής εργασίας καθορίζονται από το αντικείμενο μελέτης και τα εργαλεία διερεύνησής του. Αν π.χ. πραγματοποιούμε μια εργασία με τίτλο «Η αρχιτεκτονική του Βιτρούβιου», το αντικείμενο μελέτης θα είναι βασικά το βιβλίο του Βιτρούβιου που αποτελεί στην περίπτωση αυτή και την πηγή των πληροφοριών μας, ενώ τα εργαλεία μελέτης θα είναι οι μέχρι σήμερα αναφορές και δημοσιεύσεις για το Βιτρούβιο. Αν αντίθετα το θέμα της μελέτης μας ήταν «Η επιρροή του Βιτρούβιου στους αρχιτέκτονες της Αναγέννησης», τότε το αντικείμενο της μελέτης θα ήταν η διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής παιδείας της Αναγέννησης και κατ' επέκταση η πηγή στην περίπτωση αυτή θα ήταν τα έργα των αρχιτεκτόνων της Αναγέννησης.

Οι πηγές διαχωρίζονται στις πρωτογενείς και στις δευτερογενείς. Ένα βιβλίο στην πρωτότυπη του έκδοση ή μια κριτική δημοσίευση του θέματος που διαπραγματεύεται το παραπάνω βιβλίο, θεωρείται πρωτογενής πηγή. Αντίθετα η μετάφραση ενός βιβλίου δεν θεωρείται πρωτογενής αλλά ένα περιορισμένο μέσο που χρησιμοποιείται προκειμένου να προσεγγίσουμε στην πηγή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αγγλική έκδοση του βιβλίου “Quattro libri dell’ Architettura” του Palladio, το 1735 με τίτλο “The four books of Architecture”, όπου ο αναγνώστης εκτός από το κείμενο διάβαζε σε «μετάφραση» ακόμη και τα ίδια τα σχέδια του Palladio² όπως τα αντέγραψε υποκειμενικά και με μεγάλη δόση προσωπικού στυλ ο Isaac Ware. Παρόλο που τα σχέδια αυτά απείχαν πολύ από τα πρωτότυπα, η επιτυχία του βιβλίου είχε σαν αντίκτυπο την επικράτηση του Palladian Style τα επόμενα χρόνια. Αντίστοιχα μπορούμε να θεωρήσουμε ότι συμβαίνει και με το γραπτό κείμενο, παρόλο που σε αυτό η διαφορά δεν είναι τόσο έντονα διακριτή.

¹ Συνήθως οι εκδοτικοί οίκοι και οι επιστημονικές επιτροπές συνεδρίων δημοσιεύουν αυτούς τους κανονισμούς σαν οδηγίες προς τους μελετητές στα αντίστοιχα έντυπα.

² Η πρώτη αγγλική μετάφραση του εγχειριδίου του Palladio, έγινε από τον Giacomo Leoni, έναν ιταλό αρχιτέκτονα εγκατεστημένο στο Λονδίνο το 1715 και περιελάμβανε αντίγραφα των σχεδίων. Μερικά χρόνια αργότερα, τα αντίγραφα αυτά δεν θεωρήθηκαν ικανοποιητικά και τα σχέδια του Palladio σχεδιάστηκαν ξανά από τον Isaac Ware για τις ανάγκες της νέας έκδοσης του 1735. Σε κάθε περίπτωση ο αναγνώστης δεν είχε τη δυνατότητα μελέτης του πρωτότυπου κειμένου και των σχεδίων, αλλά της υποκειμενικής μετάφρασης και των αντιγραφών των σχεδίων που και στις δύο περιπτώσεις έγιναν από αρχιτέκτονες. Είναι προφανές ότι το Palladian Style η Palladianism να επηρεαστεί σημαντικά και από τους G. Leoni και I. Ware, αφού τα σχέδια τους είχαν αρκετές διαφορές από τα πρότυπα του Palladio.

Γενικά η αναφορά στη βιβλιογραφία πρέπει να γίνεται μόνο όταν έχουμε άμεση πρόσβαση σε αυτά και τα έχουμε διαβάσει. Η έμμεση αναφορά δηλαδή σε κείμενα συγγραφέων (τα οποία δεν διάβασα αλλά τα γνωρίζω επειδή αναφέρονται σε αυτά άλλοι συγγραφείς), δεν πρέπει να γίνεται. Στην περίπτωση αυτή ή θα πρέπει να ανατρέχουμε στο πρωτότυπο ή τουλάχιστον να αναφέρουμε το βιβλίο της έμμεσης αναφοράς. Δηλαδή η βιβλιογραφική αναφορά πρέπει να γίνεται κυρίως σε έργα που πραγματικά μελετήσαμε και από τα οποία μπορεί να εκφραστεί μια προσωπική κριτική άποψη και όχι διαμέσου κείμενων άλλων συγγραφέων.

• η βιβλιογραφική έρευνα.

Αν έχουμε ήδη ένα κατάλογο βιβλιογραφίας, τότε ξεκινούμε την έρευνα με τα σχετικά βιβλία σε διάφορες βιβλιοθήκες. Αν δεν έχουμε μια βιβλιογραφία βάσης τότε θα πρέπει να ξεκινήσουμε με την διερεύνηση των καταλόγων της βιβλιοθήκης προκειμένου να κατασκευάσουμε τη βιβλιογραφία βάσης. Σε αυτό χρησιμεύουν οι κατάλογοι των βιβλιοθηκών που μπορεί να είναι κατά θέμα (θεματικοί), κατά συγγραφέα, ή τοπωνυμιακοί. Ανάλογα με το θέμα μας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον κατάλογο που κατά τη γνώμη μας θα μας προσφέρει περισσότερες πληροφορίες ή ακόμη και συνδυασμό τους. Αν από τους καταλόγους δεν παρέχεται αρκετή πληροφόρηση, θα πρέπει να ανατρέξω σε γενικές εγκυκλοπαιδικές εκδόσεις (εγκυκλοπαίδειες, γενικές ιστορίες, βιβλιογραφίες κλπ), σχετικές με το θέμα μου, απ όπου θα προσπαθήσω να κατασκευάσω εκ νέου τη βασική βιβλιογραφία του θέματος μου³. Από τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας παρέχεται η δυνατότητα κατανόησης της δυσκολίας ή όχι του θέματος και σε περίπτωση που η εργασία μας είναι πτυχιακή ή διατριβή να καταλάβουμε άμεσα τις δυνατότητες ολοκλήρωσής της ή όχι. Επίσης μια σημαντική πηγή πληροφόρησης είναι οι βιβλιοθηκάριοι που μπορούν να μας πληροφορήσουν όχι μόνον για τη θέση ενός βιβλίου που βρήκαμε στους καταλόγους αλλά και γενικότερα για το θέμα μας, κερδίζοντας έτσι σημαντικό χρόνο στην αναζήτησή μας.

Στις περισσότερες βιβλιοθήκες τα βιβλία είναι πλέον περασμένα στον κεντρικό υπολογιστή. Έτσι μας επιτρέπει με την χρήση «λέξεων κλειδιών» να διερευνήσουμε το θέμα και να σχηματίσουμε μια αρχική «βιβλιογραφία βάσης». Ταυτόχρονα όμως κάθε βιβλιοθήκη συνήθως είναι ηλεκτρονικά συνδεδεμένη με συναφείς βιβλιοθήκες με αποτέλεσμα να μπορεί να εντοπιστεί άμεσα κάποιο βιβλίο.

Το Internet αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό μέσο διερεύνησης. Εκτός από την on line πρόσβαση σε σημαντικές βιβλιοθήκες, υπάρχουν οι γνωστές «μηχανές έρευνας» (search engines, π.χ. Google, Lycos, Yahoo κ.α.) που πραγματοποιούν σε ελάχιστο χρόνο την έρευνά μας σύμφωνα με τις οδηγίες μας (λέξεις κλειδιά). Επίσης τα ηλεκτρονικά βιβλιοπωλεία αποτελούν και αυτά σημαντικούς δικτυακούς τόπους για την αναζήτηση τίτλων (π.χ. Amazon.com, eBay.com για μεταχειρισμένα κ.α.). Τέλος αρκετά άρθρα και βιβλία βρίσκονται ήδη σε ψηφιακή μορφή στο διαδίκτυο και μπορούμε να τα τυπώσουμε ή να τα συμβουλευόμαστε οποιαδήποτε ώρα.

Στη φάση της βιβλιογραφικής αναζήτησης, σκόπιμο είναι να αντιγράψουμε με ακρίβεια όλη τη σχετική βιβλιογραφία που τυχόν εντοπίζουμε και που σύμφωνα με το αρχικό σχέδιο μας είναι χρήσιμη. Ο πιο αποτελεσματικός και εύκολος τρόπος είναι να χρησιμοποιήσουμε **δελτία** (πρβ παρακάτω κεφ. η *περισυλλογή των στοιχείων*) και όχι πλέον ένα τετράδιο ή σκόρπια φύλλα.

³ Σε κάθε βιβλιοθήκη υπάρχει σειρά σχετικών τόμων που βρίσκονται σε ειδικό τμήμα για άμεση χρήση. Σε πολλές βιβλιοθήκες οι τόμοι αυτοί χαρακτηρίζονται από πρόθεμα Cons. (Consultation).

Η δυνατότητα φωτοτυπίας ή άμεσης εκτύπωσης των τίτλων αποτελεί τη καλύτερη λύση προκειμένου να έχουμε τη σωστή αναφορά των άρθρων και των βιβλίων χωρίς να χάσουμε χρόνο στην αντιγραφή τους. Επίσης όταν φωτοτυπούμε ένα άρθρο ή κείμενο πρέπει πάντα να συμπεριλαμβάνουμε και την πρώτη σελίδα του βιβλίου ή περιοδικού με τον τίτλο όνομα συγγραφέα κλπ.

Το επόμενο βήμα θα είναι η μελέτη της βιβλιογραφίας και η τακτοποίησή της κατά κεφάλαια σύμφωνα με το αρχικό σχέδιο μας. Ολοκληρώνοντας και ξέροντας πλέον τι ζητούμε μπορούμε να αρχίσουμε την έρευνα των βιβλίων στις βιβλιοθήκες σύμφωνα με τις προτεραιότητες που αποφασίσαμε.

- **ο τρόπος έρευνας**

Μετά τη βιβλιογραφική έρευνα και αποδελτίωση των τίτλων, ο μελετητής έχει στα χέρια του μια σειρά από δελτία, που περιέχουν τη σχετική βιβλιογραφία με το θέμα του και την οποία θα πρέπει να χρησιμοποιήσει κατά την έρευνα και τη συγγραφή του κειμένου της εργασίας του. Πριν ξεκινήσει την έρευνα, θα πρέπει το υλικό αυτό να διαμορφωθεί σύμφωνα με το **σκοπό της μελέτης** και το **γενικό αρχικό σχέδιο** (σκελετός-οργανόγραμμα) που καταστράφηκαν στην αρχή της έρευνάς μας.

Οι πρόσθετες γνώσεις που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής έρευνας μπορεί να οδηγήσουν στην τροποποίηση του αρχικού σχεδίου και τη διατύπωση ενός λεπτομερέστερου **πρώτου διαγράμματος (προσχεδίου)**, που σκοπό θα έχει να διαμορφώσει τη δομή της εργασίας μας με έναν **πίνακα περιεχομένων**.

Αυτό θα συμβάλει στη σωστή οργάνωση της έρευνας και εξοικονόμηση χρόνου. Δεν μπορεί δηλαδή να αρχίσει ο μελετητής να διαβάζει τα βιβλία και τα κεφάλαια που εντόπισε στη βιβλιογραφική έρευνα και να κρατά σημειώσεις χωρίς να έχει συντάξει έναν οδηγό δηλ. τον **πίνακα περιεχομένων**. Στον πίνακα αυτό, θα αναφέρονται ενδεικτικά ποια θα είναι τα κεφάλαια ή οι ενότητες της εργασίας του, τι έκταση θα πάρει το κάθε μέρος, πως θα συσχετίζονται μεταξύ τους και πόση έκταση θα καταλαμβάνουν σε σχέση με αυτή του συνόλου. Με την πρόοδο της έρευνάς και τη μελέτη των σχετικών βιβλίων, σημειώνονται δίπλα από κάθε κεφάλαιο του πίνακα περιεχομένων οι σχετικοί τίτλοι των βιβλίων ή άρθρων, οι σελίδες καθώς και τα στοιχεία αναφοράς τους (που βρέθηκαν κλπ) και ό,τι άλλη πληροφορία κρίνεται απαραίτητη.

- **η περισυλλογή των στοιχείων**

Ο τρόπος περισυλλογής των εκάστοτε πληροφοριών, εξαρτάται από τον μελετητή. Συνήθως, παράλληλα με την ανάγνωση κρατούνται και πρόχειρες σημειώσεις.

Προκειμένου όμως να χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες στη σύνταξη επιστημονικής μελέτης, τότε οι σημειώσεις πρέπει να κρατούνται μεθοδικά. Ο πιο αποτελεσματικός και εύκολος τρόπος είναι η μέθοδος της **αποδελτίωσης**, χρησιμοποιώντας δηλαδή **δελτία** και όχι πλέον ένα τετράδιο ή σκόρπια φύλλα.

Ο όρος αποδελτίωση προέρχεται από τα **δελτία** που χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό. Δελτία είναι κομμάτια χαρτιού (π.χ. μια σελίδα A4 κομμένη στα δύο ή στα τέσσερα), στα οποία καταγράφονται τα νοήματα και τα χρήσιμα στοιχεία, αντί τα σημειωματάρια, τα τετράδια κλπ που χρησιμοποιούσαμε ως τώρα⁴.

⁴ Τα δελτία, μπορούν να έχουν οποιοδήποτε μέγεθος και σχήμα, αρκεί όμως τα δελτία κάθε εργασίας να είναι ομοιόμορφα. Στο εμπόριο κυκλοφορούν δελτία-καρτέλες διαφόρων διαστάσεων (συνήθως πολλαπλάσια σχημάτων DIN όπως 7,5X12,5εκ., 10,6X14,90εκ., 13,00X20,4εκ) και διαφόρων χρωμάτων αλλά και όμορφες μεταλλικές θήκες για τη προστασία τους.

Τα πλεονεκτήματα των δελτίων είναι ότι επιτρέπουν τη μεθοδική επεξεργασία των πληροφοριών με τη διάρθρωση τους κατά θεματικό, τοπογραφικό, χρονολογικό κλπ τρόπο. Επίσης επιτρέπουν την παρεμβολή νέων δελτίων με πρόσθετες πληροφορίες ή τη συμπλήρωσή τους με νέες πληροφορίες, την αλλαγή της σειράς τους κ.α.

Συνδυάζοντας τα χρώματα ή συμβολίζοντας τα δελτία μας με διαφορετικό τρόπο⁵, μπορούν να αποδελτιωθούν ταυτόχρονα διαφορετικές θεματικές ενότητες.

Τέλος επειδή χρήση του φορητού υπολογιστή στις βιβλιοθήκες είναι πλέον γεγονός (οι περισσότερες βιβλιοθήκες προσφέρουν ήδη δυνατότητα άμεσης σύνδεσης του υπολογιστή μας με το ηλεκτρικό ρεύμα), η σύνταξη μιας φόρμας δελτίου σε μια βάση δεδομένων, δίνει τη δυνατότητα άμεσης αποδελτίωσης στον υπολογιστή, την έρευνα ή ταξινόμηση των δελτίων σύμφωνα με τις λέξεις κλειδιά που έχουμε προκαθορίσει και τέλος την αποφυγή διπλής δακτυλογράφησης.

- **τι και πως αποδελτιώνουμε.**

Αποδελτιώνεται κάθε στοιχείο που θεωρείται χρήσιμο για την τελική επεξεργασία της μελέτης μας χρησιμοποιώντας δελτία διαφόρων ειδών.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

1. δελτία με βιβλιογραφικές αναφορές,
2. δελτία εργασίας που περιέχουν το νόημα παραγράφων ή κεφαλαίων που έχουν διαβαστεί.
3. δελτία αναφοράς με αυτούσιες φράσεις ή παραγράφους που θεωρούμε σημαντικές και ίσως χρειαστούν να αντιγραφούν στο κείμενό μας ή στις υποσημειώσεις,
4. δελτία με ειδικές πληροφορίες ή περιλήψεις κειμένων που θα χρειαστούν στην σύνταξη της μελέτης μας χωρίς να ανατρέξουμε ξανά στο πρωτότυπο.
5. δελτία βιογραφικά (π.χ. αρχιτεκτόνων ή συγγραφέων) με πληροφορίες για το έργο τους κλπ
6. δελτία προσωπικά που μπορεί να διαμορφωθούν ανάλογα με το εξειδικευμένο θέμα της εργασίας.

Βασική αρχή της αποδελτίωσης είναι να γνωρίζουμε την **πηγή** κάθε πληροφορίας, δηλαδή τα βιβλία, τα επιστημονικά περιοδικά ή άλλα έντυπα, από τα οποία προέρχεται η πληροφορία. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να αναγράφονται σε κάθε δελτίο, έτσι ώστε να μην επιδέχονται σύγχυση. Ο τρόπος καταγραφής τους, είναι ο ίδιος ακριβώς με τον τρόπο που καταγράφονται οι παραπομπές στις υποσημειώσεις.

Ένα δελτίο μπορεί να οργανωθεί έτσι ώστε επάνω δεξιά αναγράφεται το θέμα μας (ή κεφάλαια του), στα αριστερά η βιβλιοθήκη από κάτω ο τίτλος και ο κωδικός αναφοράς του βιβλίου που αποδελτιώνεται καθώς και μια μικρή αναφορά στο αν το θεωρείται πολύ σημαντικό, βασικό, απαραίτητο κλπ.

Προφανώς δεν είναι αναγκαία η ύπαρξη όλων των παραπάνω ειδών δελτίων για τη σύνταξη μιας επιστημονικής εργασίας. Ανάλογα με το περιεχόμενο της μελέτης, ο κάθε ερευνητής μπορεί να αποφασίσει τι είδους δελτία θα χρησιμοποιήσει.

- **ενδεικτικός τρόπος σύνταξης ενός επιστημονικού κειμένου.**

Προκειμένου να επιτευχθεί η τελική διαμόρφωση του κειμένου

⁵ γράφοντας π.χ. με διαφορετικό χρώμα στυλό ή βάζοντας στο πάνω δεξιό άκρο τους διαφορετικά σύμβολα ή χρώματα.

Μετά τη οριστικοποίηση του **πρώτου διαγράμματος (προσχεδίου)**, και τη μελέτη όλου του υλικού που έχει συγκεντρωθεί, συντάσσεται το **δεύτερο διάγραμμα** που προκύπτει με τον όσον το δυνατόν ομοιόμορφο εμπλουτισμό του πρώτου διαγράμματος. Αυτό προϋποθέτει ότι ο μελετητής έχει οριστικοποιήσει και ξεκαθαρίσει στη σκέψη του τις έννοιες που θα παραθέσει κατά τη συγγραφή της εργασίας του και τις οποίες ο μελλοντικός αναγνώστης θα πρέπει να αντλήσει από αυτήν.

Μπορεί να έχει έκταση τριών ή τεσσάρων σελίδων και θα πρέπει να περιέχει υπό μορφή προτάσεων το σύνολο των θέσεων και των απόψεων που θα αναπτυχθούν στη μελέτη.

Το δεύτερο αυτό διάγραμμα θα αποτελέσει τον οδηγό της σύνταξης του κειμένου και θα πρέπει να τύχει μεθοδικής επεξεργασίας με επανειλημμένες τροποποιήσεις.

Σύμφωνα με το δεύτερο (τελικό) αυτό διάγραμμα, γίνεται και η επιλογή των δελτίων. Στη φάση αυτή, είναι πιθανόν πολλές από τις πληροφορίες που αποδελτιώθηκαν να μην είναι πλέον χρήσιμες για τις τελικές θέσεις και απόψεις που διαμορφώθηκαν μετά την επεξεργασία των αρχικών.

Μετά την οριστική επιλογή των χρήσιμων δελτίων, επακολουθεί η ταξινόμησή τους π.χ. σε αλφαβητική σειρά (επίθετο συγγραφέως) ή χρονολογική, ή θεματική ανάλογα με το θέμα της εργασίας μας. Στη φάση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί και η αρίθμηση των δελτίων με μολύβι έτσι ώστε να έχουμε τη δυνατότητα διορθώσεων ή επαναταξινόμησης.

Έχοντας πλέον την οριστική σειρά των δελτίων, είναι δυνατόν να ξεκινήσει πλέον η συγγραφή του κειμένου της εργασίας μας σύμφωνα με τα προκαθορισμένα κεφάλαια του δεύτερου διαγράμματος. Κατά τη διάρκεια της συγγραφής, απαραίτητη είναι η σημείωση, π.χ. στο δεξί μέρος του διαγράμματος ή του κειμένου μας, του αύξοντα αριθμού του σχετικού δελτίου από το οποίο πήραμε την πληροφορία μας, έτσι ώστε να μπορούμε να ανατρέξουμε πάντα σε αυτό για επανεξέταση. Είναι προφανές ότι μερικά κεφάλαια μπορεί να μην έχουν δελτία, ενώ αρκετά δελτία να χρησιμοποιηθούν περισσότερες από μία φορές.

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δίνεται στη τήρηση του διαγράμματος και της αντιμετώπισης του κειμένου ως οργανικού συνόλου.

- **μέθοδοι σύνταξης κειμένου.**

Μετά από την παραπάνω προεργασία, αρχίζει η τελική φάση της σύνταξης του κειμένου. Μια μέθοδος είναι η πρόχειρη και γρήγορη διατύπωση των εννοιών και το ξεκαθάρισμά τους σε μια δεύτερη ή τρίτη φάση. Άλλη μέθοδος είναι η συγγραφή με μεγαλύτερη επιμέλεια από το πρώτο γράψιμο και μικρές αλλαγές εκ των υστέρων.

Η τελική παρουσίαση της εργασίας μας είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι θα πρέπει το περιεχόμενό της να είναι κατανοητό στους αναγνώστες και θα πρέπει να τηρούνται **οι διεθνώς καθιερωμένοι κανόνες και τύποι σύνταξης επιστημονικών κειμένων.**

Για το λόγο αυτό η γνώση της χρήσης των υποσημειώσεων, της βιβλιογραφίας, των συντομογραφιών κ.α., είναι απαραίτητη για την παρουσίαση μιας επιστημονικής μελέτης και την δημοσίευσή της σε ένα βιβλίο ή περιοδικό.

Επίσης η σύνταξη των διαγραμμάτων εργασίας (ενθ. ανωτ. σελ. 3 και 5) βοηθά στην εποπτική διάταξη της ύλης με χρήση κεφαλαίων, εννοτήτων, παραγράφων κ.ο.κ.

Πριν τη διάδοση των υπολογιστών μια τεχνική συγγραφής ήταν αυτή σε δύο σελίδες συγχρόνως: Στη δεξιά γραφόταν το κυρίως κείμενο με μικρό περιθώριο (4εκ) για ενδεχόμενες προσθήκες ή αλλαγές και στην αριστερή οι υποσημειώσεις. Η

αντιστοιχία των υποσημειώσεων δηλώνονταν προσωρινά με μολύβι και κατά τη διάρκεια της δακτυλογράφησης σε γραφομηχανή δίνονταν η τελική αρίθμηση. Με τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των ειδικών προγραμμάτων εφαρμογής για κείμενα, τα πράγματα, έχουν απλοποιηθεί αρκετά: Οι υποσημειώσεις τοποθετούνται αυτόματα στο κείμενο, ενώ έχουμε την δυνατότητα αλλαγής της θέσης τους, της διαγραφής τους κλπ, με αυτόματη κάθε φορά διόρθωση της αρίθμησης τους.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ **σταδίων σύνταξης μιας επιστημονικής εργασίας**

- 1. Καθορισμός θέματος**
(ενδεικτικός και με περιθώρια συγκεκριμενοποίησης ή αλλαγής).
- 2. Κατάστρωση γενικού αρχικού σχεδίου**
(καθορισμός του σκοπού της μελέτης, οργάνωση περιεχομένου εργασίας)
- 3. Βιβλιογραφική έρευνα**
εντοπισμός πηγών (βιβλίων και άρθρων), αποδελτίωση των σχετικών τίτλων, σύνταξη βιβλιογραφικών δελτίων.
- 4. Καθορισμός του πρώτου διαγράμματος (προσχεδίου εργασίας).**
(επανεκτίμηση του αρχικού σχεδίου (2) βάση των βιβλιογραφικών δεδομένων, διαμόρφωση του πίνακα περιεχομένων).
- 5. Αποδελτίωση**
(περισυλλογή του υλικού και καταγραφή του σε δελτία σύμφωνα με τον πίνακα περιεχομένων).
- 6. Σύνταξη δεύτερου διαγράμματος**
(επιλογή δελτίων και ταξινόμησή τους).
- 7. Συγγραφή τελικού κειμένου**
(σύμφωνα με τα δελτία)
- 8. Βιβλιογραφία**
(παράθεση του συνόλου των βιβλίων με λεπτομερή στοιχεία. Μπορεί να χωριστεί σε Γενική και Ειδική Βιβλιογραφία).
- 9. Τελικός πίνακας περιεχομένων**
(σύμφωνα με τα κεφάλαια που διαμορφώθηκαν)
- 10. Ευρετήρια**
(ανάλογα με το θέμα της εργασίας μπορεί να συνταχθεί ευρετήριο ονομάτων, χώρων κλπ)
- 11. Παραρτήματα.**
(όπου παρατίθενται πρωτότυπα ανέκδοτα κείμενα σε μεταγραφή, ξενόγλωσσα κείμενα, πληροφορίες που θα ήταν χρήσιμη η ανάγνωση του πρωτότυπου κειμένου, πίνακες κ.α.

• **Οι υποσημειώσεις.**

Οι ιδέες που αναπτύσσονται σε μια επιστημονική εργασία και οι βασικές πληροφορίες με τις οποίες τεκμηριώνονται, πρέπει να δίδονται στο κείμενό μας. Οι συμπληρωματικές πληροφορίες που ενισχύουν την τεκμηρίωση των απόψεών μας μπορούν να δίδονται σαν υποσημείωση.

Οι υποσημειώσεις χρησιμεύουν:

A) να προσδιορίσουν την πηγή μιας αναφοράς στο κείμενο. Αν οι αναφορές αυτές γινόταν μέσα στο κείμενο, η ανάγνωση της εργασίας μας θα ήταν δύσκολη. Για το λόγο αυτό και για μια άμεση αναφορά στη πηγή χρησιμοποιούνται οι σημειώσεις στο κάτω μέρος της σελίδας.

B) να δώσουν πρόσθετες βιβλιογραφικές πληροφορίες για ένα θέμα που αναφέρεται στην εργασία μας.

Γ) να παραπέμψουν σε εσωτερικές ή εξωτερικές πληροφορίες, όπως η παραπομπή σε κάποια άλλη σελίδα της εργασίας μας ή στη σελίδα κάποιου βιβλίου. Χρησιμοποιούμε τη συντομογραφία πρβ. ή πρβλ. (σύγκρινε με, cfr, cf, cfn (confer), Π.χ. πρβ. σελ. 11.

Δ) να εισαγάγουν μια παραπομπή ενίσχυσης της άποψής μας (που θα διέκοπτε τη ροή του κειμένου αν αναφερόταν μέσα σε αυτό). Άλλωστε κάθε σημαντική άποψη που δεν αποτελεί κοινή γνώση, πρέπει να τεκμηριώνεται η ορθότητά της.

E) να διευρύνουν τις απόψεις που εκφράστηκαν στο κείμενο με πρόσθετα στοιχεία. Πρόκειται για υποσημειώσεις περιεχομένου όπου μπορούν π.χ. να αναφερθούν πρόσθετες πληροφορίες, τεχνικές αναλύσεις, κριτικές απόψεις τρίτων κλπ.

Στ) να δηλώσουν τυχόν αντίθετες απόψεις άλλων συγγραφέων σχετικών με το θέμα.

E) να μεταφράσουν ή μεταγραφούν στα ελληνικά τυχόν φράσεις που θεωρήθηκε αναγκαίο να γραφτούν στο κείμενό στο πρωτότυπο ή το αντίθετο δίνοντας δηλ. στην υποσημείωση το πρωτότυπο κείμενο.

Z) να δώσουν πληροφορίες οι οποίες προέρχονται από μαρτυρίες τρίτων και γενικά μη δημοσιευμένες πηγές.

Η χρήση όμως των υποσημειώσεων στο κείμενο ακολουθεί και αυτή συγκεκριμένους κανόνες. Σκοπός των υποσημειώσεων είναι η παραπομπή σε πληροφορίες που τεκμηριώνουν την ορθότητα των γραπτών μας αναφέροντας την πηγή της πληροφορίας (ή τυχόν παραθέματος που χρησιμοποιείται), ή επεξηγούν περαιτέρω τις σκέψεις μας ή να διευρύνουν τμήματα του κυρίως κειμένου με πρόσθετες πληροφορίες.

Οι υποσημειώσεις πρέπει να συντάσσονται με ομοιόμορφο τρόπο χρησιμοποιώντας συγκεκριμένη σειρά αναφοράς των στοιχείων πληροφόρησης. Οι υποσημειώσεις δεν πρέπει να συγχέονται με τη Βιβλιογραφία στην οποία γίνεται πλήρης αναφορά των στοιχείων του κάθε βιβλίου⁶. Επίσης για τον περιορισμό του μήκους των υποσημειώσεων γίνεται χρήση των συντομογραφιών⁷.

Απαραίτητα στοιχεία των υποσημειώσεων θεωρούνται:

Όνομα, Επίθετο, *τίτλος βιβλίου*, ή “επιστημονικού άρθρου”, *όνομα περιοδικού* (ή σε συντομογραφία⁸), τόμος περιοδικού (συνήθως προηγείται το **τ.**-τόμος, αν δεν υπάρχουν άλλοι τόμοι, παραλείπεται), ο τόπος έκδοσης⁹, ο χρόνος έκδοσης, ο

⁶ Στις υποσημειώσεις γράφεται πρώτα το όνομα και μετά το επίθετο του συγγραφέα σε αντίθεση με την Βιβλιογραφία που για λόγους αλφαβητικής σειράς γράφεται πρώτα το επίθετο. Επίσης στις υποσημειώσεις δεν γράφουμε τον εκδοτικό οίκο, αλλά αν ένα βιβλίο ανήκει σε σειρά, σημειώνουμε μετά τον τίτλο το όνομα της σειράς.

⁷ πρβ. Παράρτημα

⁸ πρβ. Παράρτημα

⁹ αναφέρεται μόνο σε βιβλία.

αριθμός σελίδας στην οποία γίνεται η παραπομπή (προηγείται το σ. ή σελ.-σελίδα), ο αριθμός της εικόνας ή του σχεδίου ή του πίνακα (προηγείται αντίστοιχα το εικ. ή σχ. ή πιν.).

Παράδειγμα για βιβλίο:

N., Μουτσόπουλος, *Μαθήματα Αρχιτεκτονικής Μορφολογίας*, Θεσσαλονίκη, 1971, σελ. 172, εικ. 56.

Παράδειγμα για περιοδικό:

Δ. Α. Πετρόπουλου, Συμβολή εις την έρευναν των λαϊκών μέτρων και σταθμών, “*Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου*”, τ. Ζ’, 1952, σ. 57.

Στην περίπτωση που δεν γίνεται παραπομπή σε υποσημείωση αλλά χρησιμοποιούνται τίτλοι βιβλίων, περιοδικών, Πανεπιστημιακών σημειώσεων, κ.α. μέσα στο κείμενο, τότε χρησιμοποιείται το όνομα του συγγραφέα, ο τίτλος και η σελίδα χωρίς τις υπόλοιπες ενδείξεις.

Παράδειγμα: “...και, όπως αναφέρει ο Χ. Αθανασόπουλος στο *Κατασκευή κτιρίων σύνθεση και τεχνολογία*, σ. 127, πρέπει να έχει η σύνθεση μια νομοτέλεια...”

Οι υποσημειώσεις τοποθετούνται στο τέλος κάθε σελίδας (footnote) ή στο τέλος του βιβλίου (endnote). Συνήθως χρησιμοποιείται συνεχής αρίθμηση. Τα διάφορα προγράμματα ηλεκτρονικής γραφής δίνουν τη δυνατότητα χρήσης και συμβόλων ή συνδυασμό τους.

- **παραπομπές με τη μέθοδο «συγγραφέας-ημερομηνία».**

Τελευταία, όλο και πιο συχνά χρησιμοποιείται η μέθοδος αναφοράς στο συγγραφέα και την ημερομηνία έκδοσης του βιβλίου ή του άρθρου μέσα στο κείμενο χωρίς να χρησιμοποιούνται βιβλιογραφικές αναφορές.

Παράδειγμα: «...τοίχοι από ωμόπλινθους (Martin, 1965:46, Ορλάνδος, 1958:77 κ.ε.) ήρθαν στο φως στο χώρο του ελληνικού πολιτισμού (Maier, I 1959:71)...». Στην περίπτωση αυτή απαιτείται διαφορετική διάθρωση της βιβλιογραφίας έτσι ώστε να γίνεται άμεσα αντιληπτή η παραπομπή στο βιβλίο που χρησιμοποιείται.

Για το παραπάνω παράδειγμα η βιβλιογραφία θα πρέπει να συνταχθεί ως εξής:

Martin, R. 1965, *Manuel d' architecture grecque I: Matériaux et techniques*.

Ορλάνδος, Α. 1955, *Τα υλικά δομής των αρχαίων Ελλήνων I*.

Maier, F.G. 1961, *Griechische Mauerbauinschriften I*.

Το σύστημα αυτό καταργεί τις βιβλιογραφικές υποσημειώσεις και αποφεύγονται οι επανειλημμένες αναφορές στο ίδιο βιβλίο ή άρθρο με την χρήση των παραθεμάτων του ιδίου, *ibid*, *idem*, *op.cit*. κλπ (πρβ. Παράρτημα) και η βιβλιογραφία γράφεται μόνο μια φορά.

- **οι συντομογραφίες.**

Πολλές φορές για εξοικονόμηση χρόνου αλλά και για λόγους αποφυγής κουραστικής επανάληψης, χρησιμοποιούμε συντετμημένες λέξεις που αναφέρονται κυρίως σε ονομασίες ιδρυμάτων, σε τίτλους επιστημονικών περιοδικών ή βιβλίων, μετά όμως από την πρώτη εμφάνιση τους στο κείμενο, όπου γίνεται πλήρης αναφορά. Πολλές ονομασίες ιδρυμάτων ή επιστημονικών τίτλων έχουν δεδομένα αρχικά κοινής αποδοχής που πρέπει να είναι γνωστά ή να εντοπίζονται κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής έρευνας¹⁰.

Εκτός από τις παραπάνω περιπτώσεις καμία άλλη λέξη στο κείμενο δεν γράφεται συντετμημένη εκτός από το δηλ., το π.χ., το κ.τ.λ., το κ.ο.κ., το κ.α.

¹⁰ πρβ. Παράρτημα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Τρόπος αναφοράς σε βιβλιογραφία:

ΒΙΒΛΙΑ

1) Για βιβλίο μ' ένα συγγραφέα:

Μιχελή, Παναγιώτη, *Η Αρχιτεκτονική ως Τέχνη*, , Ιδρυμα Παναγιώτη και Εφης Μιχελή, Ζ' έκδοση, Αθήνα 2002

Ορλάνδος, Αναστάσιος, *Η ξυλόστεγος Παλαιοχριστιανική Βασιλική της Μεσογειακής Λεκάνης*, Αθήνα 1952.

Robin Evans, *The projective Cast: Architecture and Its Three Geometries*, Cambridge, MIT Pres, 1955

2) Για βιβλίο με δύο ή τρεις συγγραφείς:

Alberto, Perez-Gomez, Louise, Peletier, *Architectural Representation and the Perspective Hinge*, Cambridge, MIT Press, 1997.

Pirazzoli, Nullo-Fabbri, Paolo, *Camillo Morignia (1743-1795), architettura e riformismo nelle legazioni*, Bologna, Forni, 1976.

Bayer, Herbert, Gropius, Walter and Gropius, Ise, *Bauhaus, 1919-1928*. Boston, Charles. T. Brandford Co, 1959.

V. Golzio – G. Zander, *L'arte in Roma nel secolo XV*, Bologna 1968, (παράδειγμα όπου τα ονόματα των συγγραφέων αναφέρονται μόνο με το αρχικό γράμμα).

3) Για μια έκδοση μετά την πρώτη έκδοση του βιβλίου :

Pevsner, Sir Nikolaus. *Pioneers of modern design*. 3rd ed. London, Penguin Books, 1960.

4) Δια μεταφρασμένο βιβλίο:

Gropius, Walter. *The new Architecture and the Bauhaus*. Μτφρ. από το Γερμανικό του P. Morton Shand. London, Faber and Faber, ά.χ.

5) Για βιβλίο με περισσότερους του ενός τόμους :

Albers, Josef. *Interaction of colour*. New Haven, Connecticut, Yale University Press. 1963, τ. 2.

6) Για μελέτη συμπεριλαμβανόμενη σ' ένα βιβλίο (*edit book*) το οποίο αποτελείται από κείμενα διαφόρων συγγραφέων:

(Ο υπεύθυνος για την επιλογή αυτών των κειμένων ονομάζεται επιμελητής εκδόσεως-editor):

Whittick, Arnold. "Bauhaus". Στο *Encyclopaedia of modern architecture*, επιμέλεια Wolfgang Pehnt. London, Thames and Hudson, 1963.

7) Για μία σειρά βιβλίων:

Bayer, Herbert. *Toward the book of the future*. Στο *Books for our time*, επιμέλεια Marshall Lee. Oxford, OUP, 1951.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1) Για άρθρο σ' ένα περιοδικό:

Diament, R. E. "the Surebuilt system". *The Architect and Building News*. τ. 232, Οκτώβριος, 1967, σ. 665-666.

Kemp, Martin, "Science, non-science and nonsense: the Interpretation of Brunelleschi's Perspective", στο *Art History*, XXV, 1978, 2

2) Για άρθρο αγνώστου συγγραφέως :

Ανων. "Legacy of the Bauhaus" στο *Arts Journal* τ. 122^ο , Φθινόπωρο, 1962, σ. 15-21.

3) Για άρθρο σ' εφημερίδα:

Shand, P. Morton. "The Bauhaus", *Times Literary Supplement*, 29 Μαΐου 1953.

3) Αναφορές στο Internet:

δίνουμε το όνομα του Site.

<http://forum.Swarthmore.edu>.

<http://comp.uark.edu>

<http://www.clarku.edu>

<http://www.cisapalladio.org/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

συντομογραφίες λέξεων που συνηθίζονται στις υποσημειώσεις:

Στη πρώτη στήλη δίδεται το νόημα της συντομογραφίας και στις άλλες τέσσερις η αντίστοιχη λέξη σε διαφορετικές γλώσσες.

Νόημα	Ελληνικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Ιταλικά	Γερμανικά
περίπου	περ.	c (circa)	-	c.	ca
σύγκρινε με...	Πρβ. ή Πρβλ.	cf (confer)	Cf	cfn	vgl.
κεφάλαιο	κεφ.	chap.	chap.	Cap.	Kap.
έκδοση	έκδ.	ed.	edit.	Ed.	Ausg.
επιμελητής εκδόσεως	επιμ.	ed.	edit.	A cura di	Hrsg.
και άλλοι	κ.ά.	et al.	-	Et. al.	-
και ακολούθως	κ.εξ.	et seg.	et. s.	Et.seg.	-
και τα λοιπά	κ.τ.λ.	etc.	etc,	etc	etc.
σελίδα	σ.	p.	p.	p.	S.
στην επόμενη σελίδα	-	f	-		-
στις επόμενες σελίδες	σ....κ.εξ.	ff	p....etshiv.	ff.	ff
υποσημειώσεις	σημ.	f.n.	note	note	Anm.
του ιδίου συγγραφέως	ο αυτός	idem	idem	idem	-
ένθα ανωτέρω, ή όπου παραπάνω	ένθ.ανωτ. ή έ.α. ή ό.π	ibid (ibidem)	ibid	ibid	ebd.
μνημονευθείσα εργασία	-	op.cit.	op.cit.	op.cit.	op.cit. ή a.a.o.
βλέπε παραπάνω στο κείμενο	-	suppra	suppra	suppra	suppra
βλέπε παρακάτω στο κείμενο	-	infra	infra	infra	infra
σποράδην	σποράδην	passim	passim	passim	passim
στίχος (σε κείμενο)	στ.	l.	l.		-
άνευ χρονολογίας	ά.χρ.	n.d.	s.d.	s.d.	-
αριθμός	άρ.	no.	no.	no.	Nr.
βλέπε (όρα)	βλ.	q.v.	voir.	vedi	siehe ή s.
μετάφραση	μετφρ.	trans.	trad.	trad.	Ubers.

τόμος	τ.	vol.	vol.	vol.	Bd.
τεύχος	τευχ.		fasc.	fasc.	Heft.
εικόνα	εικ.	fig.	fig.	fig.	Fig. ή Abb.
σχέδιο	Σχ.	-	-	dis.	-
πίναξ	πιν.	pl.	pl.	tav.	Taf.
Σημείωση μεταφραστή	Σημ. μετ			NdT	
Περιοχή αναφερθείσα				loc.cit	
r ^ο και v ^ο (recto, verso) –μπρος, πίσω φύλλο σε παλαιά χειρόγραφα	r ^ο , v ^ο	r ^ο , v ^ο	r ^ο , v ^ο	r ^ο , v ^ο	r ^ο , v ^ο
Ανώνυμος (συγγραφέας)	Ανων.	Anon.	Anon.	Anon.	Anon.

διευκρινίσεις στον πίνακα του παραρτήματος β΄

α) έκδ., (ed. ή edit) γράφεται μόνο στην περίπτωση, που το ίδιο σύγγραμμα έχει επανεκδοθεί.

β) σ. (σελίδα)-(p. ή s.) σημειώνεται πριν από την ένδειξη της σελίδας. Δεν είναι σπάνια όμως η παράλειψή του και η απ' ευθείας παράθεση του αριθμού της σελίδας.

γ) σ. κ.ε.=σελίδα και εξής-(ff), όταν πρόκειται για παραπομπή σε συνεχή σειρά σελίδων.

δ) σημ.-υποσημείωση-(note) (f.n.), προηγείται του αριθμού της υποσημειώσεως και έπεται πάντοτε της σελίδας.

ε) ο αυτός ή του ιδίου (idem ή και Id), αντί να επαναλαμβάνεται το όνομα του συγγραφέα σε δύο ή περισσότερες κατά σειρά παραπομπές, χρησιμοποιείται ανάμεσα στις οποίες δεν έγινε παρεμβολή άλλου συγγραφέως. Αν πρόκειται για μια συγγραφέα τότε γράφουμε Ead (ή Eadem).

στ) ένθ. ανωτ. ή έ.α. (ibid), χρησιμοποιείται, όταν πρόκειται για παραπομπή στο ίδιο βιβλίο (ή άρθρο) και στην ίδια σελίδα που αναφερόταν αμέσως προηγούμενη υποσημείωση. Στην περίπτωση παραπέμπουμε στο ίδιο βιβλίο αλλά σε άλλη σελίδα ή πίνακα, τότε χρησιμοποιούμε το op. cit. και δίνουμε τον νέο αριθμό της σελίδας ή την εικόνα ή τον πίνακα).

Το ό.π.-όπου παραπάνω-(ibid ή ibidem), χρησιμοποιείται, όταν γράφουμε στη δημοτική και στις ίδιες περιπτώσεις, που μεταχειριζόμαστε το ένθ. ανωτ. (ε.α.).

ζ) Μνημονευθείσα εργασία (op. cit.), τοποθετείται μετά το όνομα του συγγραφέα και χρησιμοποιείται για να παραπέμψουμε στο ίδιο έργο που μνημονεύθηκε προηγουμένως.

Αν όμως το ίδιο έργο αναφέρθηκε στην προηγούμενη υποσημείωση, τότε μεταχειριζόμαστε το ε.α.(ibid) ή το ο αυτός (idem).

η) σποράδην (passim), όταν πρόκειται για παραπομπή όχι συγκεκριμένη, αλλά η οποία αναφέρεται αορίστως σε διάφορες σελίδες του ίδιου βιβλίου ή άρθρου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Συνομογραφίες τίτλων επιστημονικών περιοδικών σχετικών με τη Μορφολογία-Ρυθμολογία και την Ιστορία της Αρχιτεκτονικής¹¹..

A.J.A.	American Journal of Archeology.
Arch. Anz.	Archaeologischer Anzeiger, Berlin.
A.Δ.	Αρχαιολογικόν Δελτίον, Αθήναι.
Ath. Mitt.	Athenische Mitteilungen, Deutsches Arch. Institut, Berlin
B.C.H.	Bulletin de Correspondance Hellenique.
B.S.A.	Annual of the British School at Athens, London.
A.E.	Αρχαιολογική Εφημερίς, Αθήναι.
J.H.S.	Journal of Hellenic Studies.
J.R.I.B.A.	Journal of the Royal Institute of British Architects.
Π.Α.Ε.	Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας.
R.A.	Revue Archeologique, Paris.
Rom. Mitt.	Romische Mitteilungen, Deutsches Arch. Institut, Berlin.
A.A.A.	Αρχαιολογικά ανάλεκτα εξ Αθηνών.
Hesp.	Hesperia.
Δ.Χ.Α.Ε.	Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήναι.
A.B.M.E.	Αρχεῖον των βυζαντινών μνημείων της Ελλάδος, Αθήναι.
Pall.	Palladio. Rivista di Storia dell'Architettura, Roma.
B.Z. ή Byz. Zeit.	Byzantinische Zeitschrift, Munchen.

Συνομογραφίες τίτλων επιστημονικών περιοδικών σχετικών με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

A.A.	L' Architecture d' Aujourd' hui
A.A.J. Arena	The Architectural Association Journal
A.A.P.	The Architectural Association Quarterly
A.I.A.J.	American Institute of Architects 'Journal

¹¹ Δεν δίδεται πάντοτε ο τόπος εκδόσεως των περιοδικών όπως γίνεται στα αυτοτελή βιβλία διότι θεωρείται γνωστός

A.I.P.J.	The Journal of the American Institute of Planners
A.J.	Architects' Journal
A.D.	Architectural Design
A.R.	Architectural Review
B+W	Bauen und Wohnen
d.b.	Deutsche Bauzeitung
e.b.	Environment and Behavior
m.d.	Moebel Interior Design
N.Z.I.A.J.	New Zealand Institute of Architects' Journal
T.P.I.J.	Town Planning Institutes' Journal
T.P. Rev.	Town Planning Review

Σημ. σε περιπτώσεις που δεν αναφέρονται μπορείτε να συντάξετε την δική σας συντομογραφία, που θα πρέπει όμως να συμπεριλαμβάνεται στον πίνακα συντομογραφιών στην αρχή της εργασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

Παραδείγματα συντομογραφιών συγγραμμάτων που χρησιμοποιούνται επανειλημμένα στην εργασία και που δεν χρειάζεται κάθε φορά να παρατίθεται ολόκληρος ο τίτλος. Πολλές συντομογραφίες είναι ήδη καθιερωμένες από επιστημονικά περιοδικά και θα πρέπει (σε περίπτωση δημοσίευσης) να ακολουθούνται οι εκάστοτε οδηγίες του εκδότη.

Dinsmoor, Architecture = W.B. Dinsmoor, *The architecture of ancient Greece*, N.Y. 1975

Ορλάνδος, Βασιλική=Αναστ. Α.Κ. Ορλάνδος. *Η ξυλόστεγος Παλαιοχριστιανική Βασιλική της Μεσογειακής Λεκάνης*, Αθήναι 1952.

Ορλάνδος, Υλικά δομής = Α.Κ. Ορλάνδος, *Τα υλικά δομής των αρχαίων ελλήνων*, I(1955), II (1958).

Coulton, Architects = J.J. Coulton, *Greek architects at work. Problems of structure and design*, 1977.

Durm, Baukunst der Gr = Joseph Durm. *Die Baukunst der Griechen, Handbuch der Architektur II*, Darmstadt, 1892.

Richter, Gravestones=Gisela M.A. Richter. *The archaic Gravestones of Attica*. London 1961.

Millet, L' ecole=Gabriel Millet. *L' ecole Grecque dans l' architecture Byzantine*, Paris, 1916.

Beylie Hab. Byz.=General L, de Beylie. *L' habitation Byzantine. Recherches sur l' architecture civile des Byzantins et son influence en Europe*. Grenoble-Paris. 1902.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

Παραδείγματα σύνταξης βιβλιογραφικής παραπομπής σε υποσημείωση:

12
13
14
15
16
17

Παρατηρούμε ότι οι παραπομπές συνοδεύονται **απαραίτητα** από τον αριθμό της σελίδας ή των σελίδων του βιβλίου ή του άρθρου στο αναφερόμαστε.

¹² Α. Ορλάνδος. *Η αρχιτεκτονική και οι βυζαντινές τοιχογραφίες της Μονής του Θεολόγου Πάτμου*. Αθήναι, 1970, σ.106, Εικ.82.

¹³ R. Martin, *Manual d' architecture Grecque*. T.1, Paris, 1965, σ. 182, Πιν. XVI.

¹⁴ Π. Μιχελής, *Η αρχιτεκτονική ως Τέχνη*, εκδ. 3^η, Αθήναι, σ. 8.

¹⁵ Γ.Μυλωνάς. *Η Ακρόπολις των Μυκηνών*. Α.Ε. 1958, σ. 158, Εικ. 3.

¹⁶ A.H.S. Megaw. *The Chronology of some Middle-Byzantine Churches*. B.S.A. XXXII, 1931-32.

¹⁷ A.W. Lawrence. *Greek Architecture*, (The Pelikan history of Art). Harmondsworth, 1962, σ. 99 κ.ε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ'

Κατάλογος Ελληνικών Βιβλιοθηκών που είναι συνδεδεμένες με το Internet

- [Aristotle University of Thessaloniki](#) (telnet)
- [Aristotle University of Thessaloniki](#)
- [Athens School of Fine Arts](#)
- [Athens University of Economics and Business](#)
- [Central Library of National Technical University of Athens](#) (telnet)
- [Democritus University of Thrace](#)
- [Eugenides Foundation Library](#)
- [Hellenic Institute for Occupational Health and Safety "ELINYAE"](#)
- [Ionian University Library](#)
- [Koraes Library in Chios](#)
- [Mediterranean Agronomic Institute, Chania](#) (telnet)
- [Music Library of Greece - Lilian Voudouri](#)
- [National Centre for Scientific Research "Demokritos"](#)
- [National Centre for Scientific Research "Demokritos"](#) (telnet)
- [Panteion University, Athens](#) (telnet)
- [Technical Chamber of Greece - Athens](#)
- [Technical Chamber of Greece - Documentation and Information Unit](#)
- [Technical Chamber of Greece - Patras](#)
- [Technical Institute of Herakleio](#) (telnet)
- [Technical University of Crete, Chania.](#) (telnet)
- [University of Crete, Iraklio.](#)
- [University of Crete, Iraklio.](#) (telnet)
- [University of Crete - Digital Library](#)
- [University of Crete, Iraklio.](#)
- [University of Crete, Rethimno.](#) (telnet)
- [University of Macedonia](#) (telnet)
- [University of the Aegean](#) (telnet)
- [University of Thessaly](#)
- [Veria Central Public Library](#)